

κίνημα και οργάνωση

Οι λόγοι σύστασης και ύπαρξης ενός κινήματος ξεκινάνε από την πρωταρχική επιθυμία των ανθρώπων να αλλάξουν τη ζωή τους και να αποκτήσουν, αντιδρώντας στις αποξενωτικές συνθήκες, μια ταυτότητα και ένα πλαίσιο προσανατολισμού, συνώνυμα με το νόημα της ύπαρξής τους. Οι προσπάθειες αυτές αποκτούν μια καθοριστική σημασία, όταν σπάζοντας την απομόνωση, εκφράζονται συλλογικά, δημιουργούν δηλαδή το κίνημα σαν κινητήριο μοχλό στον αγώνα ενάντια στις υπάρχουσες μορφές ζωής. Η δημιουργία και η ύπαρξη ενός κινήματος έχει πάντα μια αμφίδρομη πορεία: ξεκινάει από την πραγματικότητα και καταλήγει πάλι σ'αυτήν. Είναι προϊόν δηλαδή των υπάρχουσων κοινωνικών συνθηκών, ταυτόχρονα όμως επιχειρεί να τις επηρεάσει και να τις αλλάξει. Κινήματα όπως των μαύρων, των γυναικών κ.α. δεν θα είχαν λόγο ύπαρξης αν δεν υπήρχαν και οι αντίστοιχες συνθήκες καταπίεσης και εκμετάλλευσης. Γεννήθηκαν κατά συνέπασμα μέσα από συγκεκριμένα κοινωνικά δεδομένα και από την ανάγκη να αλλάξουν αυτά.

Αυτή η αλληλουχία —κίνημα-πραγματικότητα-αντιμαχία— είναι ιδιαίτερα σημαντική, διότι οι καταστάσεις κυμαινόμενες ανάμεσα σε περιόδους κοινωνικής όξυνσης και ύφεσης αλλάζουν, ώστε πρέπει να υπάρχουν ένα πολύ συγκεκριμένο αντικείμενο και ένας ξεκάθαρος χώρος αναφοράς. Διαφορετικά ένα κίνημα μένει απομονωμένο μέσα σε μια ουτοπία και σε μια μεταφυσική αντίληψη των πραγμάτων, περιστρεφόμενο σαν αυτοσκοπός γύρω από τον εαυτό του. Εδώ έγκειται ο καθορισμός ενός κινήματος σαν επαναστατικού ή μη: στο κατά πόσο οι προσπάθειές του προσανατολίζονται στην ανατροπή των υπάρχουσων συνθηκών και περιλαμβάνουν μια ρήξη με την εγκαθιδρυμένη τάξη πραγμάτων ή στο κατά πόσο οι αγώνες του είναι ενσωματωμένοι μέσα στις λειτουργικές διαδικασίες του καπιταλισμού· ενός συστήματος τόσο εύκαμπτου, που έχει την ικανότητα να εντάσσει μέσα στα πλαίσιά του και να θεσμοποιεί οποιαδήποτε κίνηση που αρχικά αμφισβητεί την κατεστημένη τάξη.

Δύο σημαντικά στοιχεία πρέπει να σημειωθούν εδώ, που συμπληρώνουν το ένα το άλλο και δίνουν μια νέα ταυτότητα σ'ένα επαναστατικό κίνημα:

Ο καθορισμός των ατόμων και ενός κινήματος σαν υποκείμενα των επαναστατικών διεργασιών και όχι σαν αντικείμενα κάποιας νομοτέλειας. Τόσο τα άτομα όσο και τα κινήματα είναι όπως είπαμε προϊόντα συγκεκριμένων κοινωνικών συνθηκών. Είναι όμως ταυτόχρονα και κάτι παραπάνω από αυτές τις καταστάσεις, στο βαθμό που τις αντιμάχονται για να τις ανατρέψουν. Η κρίση και οι αντιφάσεις που περνά μια κοινω-

νία σ'όλα της τα επίπεδα ούτε τυχαία φαινόμενα είναι αλλά κι ούτε αποτελέσματα κάποιων "αντικειμενικών" νόμων, έξω από τους ανθρώπους. Αν δεχτούμε αυτό τον όρο, που είναι και βασικό στοιχείο της μαρξιστολενινιστικής ιδεολογίας, δεχόμαστε πως ο άνθρωπος είναι απλά το όργανο των "αντικειμενικών" νόμων, που δεν καθορίζει με τη δράση του τις κοινωνικές διεργασίες. Η όποια βασική κοινωνική αντίθεση θα μπορούσε έτσι να διαγωνίζεται αν οι άνθρωποι δέχονταν παθητικά αυτό που τους επιβάλλεται. Όμως, η κίνηση και η αναταραχή που συμβαίνουν, ξεκινάνε ακριβώς από την αμφισβήτηση των ανθρώπων πάνω στη ζωή τους και την αντιμαχία τους ενάντια στην καταπίεσή τους (οικονομική και γενικότερα κοινωνική). Η πάλη αυτή δεν εκφράζεται μόνο με μια αμφισβήτηση —που είναι η αντίδραση ενάντια στις υπάρχουσες συνθήκες— αλλά και με την δημιουργία νέων μορφών οργάνωσης με ένα νέο περιεχόμενο, που εκφράζουν την τάση των ανθρώπων να οργανώσουν οι ίδιοι τις ζωές τους σύμφωνα με τις δικές τους ανάγκες και δεν αρθρώνουν τίποτα άλλο παρά τις αρχές της αυτονομίας και της αυτοδιεύθυνσης. Η δράση αυτή επιβάλλει και μια διαφορετική αντίληψη των ισχυουσών κοινωνικών σχέσεων και του περιεχομένου τους: σημασία δεν έχουν μόνο τα αποτελέσματά τους, αλλά είναι ο ίδιος ο χαρακτήρας τους που πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο κριτικής και τελικά να ανατραπεί. Η ιστορία τελικά δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα προτσές που δεν βασίζεται σε κάποια εξ'ορισμού νομοτέλεια, που δεν είναι δημιούργημα κάποιων εξωανθρώπινων "αντικειμενικών" νόμων. Είναι η δημιουργία καινούργιων σημασιών και θεσμών της κοινωνικής οργάνωσης που ξεπηδάνε από τη δράση και τη ζωή των ίδιων των ανθρώπων. Είναι η ίδια η Κοινωνική Δυναμική των ανθρώπων, που ξεπερνάει το Κοινωνικό τους Είναι και αυτή που παράγει και καθορίζει την πορεία των ιδεών και των πραγμάτων.

Εάν η δράση των ανθρώπων ενάντια στις υπάρχουσες συνθήκες ξεπηδά μέσα από τις ανάγκες τους και τους αγώνες τους, μια επαναστατική οργάνωση είναι αυτή που εγκαθιδρύει ένα οργανικό σύνολο εννοιών, ιδεών, αξιών που αρθρώνουν πλέον συστηματικά τους αγώνες αυτούς. "Γεννημένες τις περισσότερες φορές στους κόλπους του προλεταριάτου και μέσα από τους αγώνες του, ιδέες όπως η πάλη της μιάς τάξης ενάντια στην άλλη, ο σοσιαλισμός, ο διεθνιασμός... δεν θα μπορούσαν να έχουν παίξει τον εκρηκτικό ρόλο που έπαιξαν, δεν θα είχαν γίνει αληθινές ιστορικές δυνάμεις, αν το μαρξιστικό κίνημα δεν τις είχε επεξεργαστεί, αποσαφηνίσει, συστηματικά διαδώσει. Χωρίς αυτή την ιδεολογία...δεν θα είχε υπάρξει εργατικό κίνημα παρά μόνο τμηματικές και σποραδικές εκρήξεις". (Κορν. Καστοριάδης: "Η πείρα του εργατικού κινήματος 2", σ. 188)

Η έννοια της οργάνωσης υπήρξε μέσα στον αντιεξουσιαστικό χώρο παρεξηγημένη και κατακριτέα. Με την πικρή εμπειρία από τους αριστερούς κομματικούς μηχανισμούς, όπου μια αλλά και όπου εφαρμόζεται, δεν αποτελεί παρά το αντικατό-

τέτοια έννοια ταυτιζόταν με την γραφειοκρατία, τον αυταρχισμό και την ιεραρχία, το πλησίασμα των αναρχικών ιδεών υπήρξε για πολλούς σε πρώτη φάση μια συναισθηματική αντίδραση στους μηχανισμούς αυτούς και καταδικάζοταν τώρα σαν "αστικό απομεινάρι μιάς πρότερης κομματικής ζωής". Ήταν μια αντίδραση στις ντιρεκτίβες και την ηθική του πολιτικού γραφείου, στους κουβάδες της καθημερινής αφισσοκόλλησης και τις ντυντούκες της πολιτικής αγκιτάτσινας". ("Η Αρένα και οι μονομάχοι της", Νο 1, "Για μια αναρχική οργάνωση", σ. 3)

γραφειοκρατία και αντικειμενικοί νόμοι

Εδώ τελικά πρέπει να γίνει κατανοητή μια σημαντική διευκρίνιση:

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, μια θεμελιώδης αρχή της μαρξιστικής ιδεολογίας είναι η ύπαρξη των αντικειμενικών νόμων που διέπουν την κοινωνική πραγματικότητα, που υπάρχουν ανεξάρτητα από τα άτομα και που καθορίζουν την κοινωνική τους συνείδηση. Ερμηνεύει δηλαδή τα άτομα σαν όντα υποταγμένα στις σχέσεις εξουσίας (και μάλιστα σε στενό οικονομιστικό επίπεδο) και αρνείται κάθε στοιχείο αυτοσυνείδησης, υποκειμενισμού και αυτονομίας ώστε να ξεπεράσουν αυτά και τον ίδιο τους τον εαυτό και τον κόσμο, όπως είναι δοσμένος. Σύμφωνα λοιπόν μ' αυτή τη λογική, εάν η συνείδηση είναι μονάχα αυτή που καλλιεργείται από τις καπιταλιστικές σχέσεις εξουσίας, σαν τέτοια πρέπει να οργανωθεί για να ανταχθεί σ' αυτές. Και αν της αρνείται την ικανότητα του Κοινωνικού Δυναμικού της, από ποιούς πρέπει να οργανωθεί; Μα φυσικά από τους λίγους γνώστες της "πραγματικής επαναστατικής αλήθειας". Οι γνώστες αυτοί βρίσκονται μέσα στο κόμμα, που είναι ο "μοναδικός φορέας μιάς επαναστατικής πρακτικής" και που θα οδηγήσει τις μάζες στην επανάσταση. Όμως μια τέτοια θέωρηση των πραγμάτων δεν οδηγεί παρά στην εκ νέου αναπαραγωγή, στη διαιώνιση και τελικά στη θεσμοποίηση των σχέσεων εξουσίας. Μια μειοψηφία που θεωρεί τον εαυτό της σαν κάτοχο της "επαναστατικής θεωρίας", θεωρεί πως έχει το δικαίωμα να εφεύρει για λογαριασμό των υπόλοιπων μορφές δράσης και οργάνωσης, πως έχει το δικαίωμα να κρίνει και να διευθύνει τη δράση των ανθρώπων και να καθορίζει το σωστό ή το λανθασμένο των πράξεών τους. Μα ένας τέτοιος διαχωρισμός ανάμεσα στους λίγους γνώστες και σ' αυτούς που τους ακολουθούν δεν μπορεί να είναι τίποτα άλλο από τη βασική αντίθεση "διευθυνόντων-εκτελεστών" που αποτελεί και τον πυρήνα για τη δημιουργία μιάς εκμεταλλευτικής κοινωνίας. Τώρα στο εύλογο ερώτημα που μπαίνει, πώς είναι δυνατόν το χτίσιμο μιάς νέας κοινωνίας (με νέες αξίες και λειτουργίες) να βασίζεται στα πρότυπα της προηγούμενης μόνο μια απάντηση μπορεί να δοθεί: οι απόψεις αυτές δεν είναι τυχαίες, αλλά το αποτέλεσμα της ίδιας τους της θεωρίας και ο κινητήριος μοχλός για να λειτουργήσει το σύστημα που ευαγγελίζονται, το οποίο, όπως το βλέπουμε μέσα στις οργανώσεις

πρισμα της ιεραρχικής εξουσιαστικής κοινωνικής δομής, όπως τη γνωρίζουμε και στην καπιταλιστική κοινωνία. Η ίδια τους η θεωρία για το Κοινωνικό Είναι (σαν έκφραση των κοινωνικών συνθηκών) στρέφεται τελικά εναντίον τους. Αφού στηρίζουν την ύπαρξή τους πάνω στη βασική αντίθεση διευθυντής-διευθυνόμενος, που αποτελεί μια πραγματικότητα, γίνονται και οι ίδιοι απόηχοι αυτής της πραγματικότητας που δεν είναι σε θέση να ξεπεράσουν. "Η απελευθέρωση της σκέψης, δεν μπορεί να προέλθει από μια επιστημονική θεωρία που οικοδομείται πάνω σε μια συνείδηση που αποτελεί απλή αντανάκλαση του εξωτερικού (εξουσιαστικού) κόσμου και που γι' αυτό το λόγο θα αποτελεί εξωτερικό καταναγκασμό και επιβεβλημένο περιορισμό". ("Η Αρένα και οι μονομάχοι της", Νο 1, "Για μια αναρχική οργάνωση", σ. 6)

μάζα και αυτοσυνείδηση

Έχοντας λοιπόν απογοητευτεί από τους τελευταίους αυτούς προφήτες της "επιστημονικής αλήθειας", τι μας απομένει να κάνουμε; Να γίνουμε προφήτες στη θέση των προφητών; Σίγουρα, όχι. Να απορρίψουμε την οποιαδήποτε ιδέα της οργάνωσης σαν πηγή μιάς ιεραρχικής, γραφειοκρατικής δομής; Ή θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε την ιδέα μιάς οργάνωσης με μια διαφορετική λογική; Σε σχέση με τα δύο αυτά τελευταία ερωτήματα έχουμε να απαντήσουμε τα εξής: αν η απόρριψη κάθε μορφής οργάνωσης προέρχεται από την αυθόρμητη αντίδραση στους αυταρχικούς κομματικούς μηχανισμούς, τελικά περιοριζόμαστε σ' ένα αντιδιαλεκτικό σχήμα αντίθεσης χωρίς να προβάλλουμε μια νέα θέση για ένα διαφορετικό δρόμο και για το πώς θα επιτευχθούν οι σκοποί μας. Εδώ έρχεται να προσθέσει το ρόλο της και η πλάνη που επικρατεί γύρω από την έννοια του αυθόρμητου. Συχνά ερμηνεύτηκε σαν ο από μηχανής θεός που θα αποκαλύψει στους ανθρώπους το περιεχόμενο του σοσιαλισμού με βάση μονάχα τις εμπειρίες τους, ξεκομμένες όμως μεταξύ τους, χωρίς καμμία διασύνδεση που να τους βοηθήσει να οργανώσουν τη ζωή και τη δράση τους. Ο αυθόρμητισμός συχνά ταυτίστηκε και με έναν "πρόχειρο ακτιβισμό, που αυτοπροβάλλεται σαν επαναστατικός, επειδή είναι βίαιος και που συχνά έχει αντεπαναστατικές συνέπειες, επειδή προκαλεί όχι το φόβο αλλά την αγωνία για το άγνωστο" (Υβόν Μπουρντέ-Αλέν Γκιγιέρμ: "Αγώνες για την αυτοδιαχείριση"). Τον καθορισμό του αυθόρμητισμού σαν συμπεριφορά έρχεται να καλύψει απόλυτα ο Μ. Μπούκτσιν, γράφοντας πως ο αυθόρμητισμός δεν είναι απλώς μια παρόρμηση...ούτε συνεπάγεται μια ανεπιτήδευτη συμπεριφορά... Αποτελεί συμπεριφορά, αίσθημα και σκέψη...ελεύθερες από εξωτερικούς εξαναγκασμούς...είναι μια εσωτερικά ελεγχόμενη συμπεριφορά, αίσθημα και σκέψη, όχι μια ανεξέλεγκτη αναθυμίαση πάθους και δράσης...συνεπάγεται την ικανότητα του ατόμου να επιβάλλει αυτοπειθαρχία και να διατυπώνει βάσιμες κατευθυντήριες αρχές για την κοινωνική δράση (Μ. Μπούκ-

των -Κ. Γουώρντ: "Αυθορμητισμός και Οργάνωση", σελ.8).

Για τους επαναστάτες μια πρέπει να 'ναι η απάντηση σ' αυτούς που θέλουν να βλέπουν τον Αναρχισμό σαν μια χαώδικη τάξη πραγμάτων, αλλά και σ' αυτούς που αμφισβητούν ή απορρίπτουν την οργάνωση σαν μορφή πάλης: "Ο Αναρχισμός είναι τάξη και οργάνωση χωρίς εξουσία".

Αν θέλουμε να καθορίσουμε την αναγκαιότητα μιάς οργάνωσης θα πρέπει να διεκρινιστεί το εξής που μας διαφοροποιεί από τη μαρξιστολενινιστική ιδεολογία: Εμείς μιλάμε για οργάνωση μιάς συνειδητής κοινωνικής δύναμης και όχι για οργάνωση της μάζας. Αν μέχρι σήμερα δημιουργήθηκαν αποτυχίες και απογοητεύσεις από τις διάφορες οργανωτικές δομές, είναι γιατί αυτές έγιναν με βάση τη μάζα και όχι τα άτομα με αυτοσυνείδηση.

Την έννοια μάζα μπορούμε να καθορίσουμε σαν εκείνη τη μορφή κοινωνικής οργάνωσης, της οποίας η δομή δεν καθορίζεται από την ίδια, αλλά από τις εξουσιαστικές παραστάσεις που δημιουργεί ο εξωτερικός κόσμος, που λειτουργεί σήμερα με βάση τα μονοπώλια του πνεύματος και της υλικής παραγωγής: η κύρια συνιστώσα της λειτουργίας της σημερινής εξουσίας είναι η κατανάλωση σ' όλα τα επίπεδα της ζωής. Αφ'ής στιγμής η παραγωγή πέρασε στα χέρια των μεγάλων μονοπωλίων, οι νόμοι της καθορίστηκαν από τη μαζική παραγωγή και κατανάλωση. Δεν πρόκειται μόνο για οικονομικό φαινόμενο μα και για κοινωνικό: ο όλος τρόπος σκέψης, δράσης και οργάνωσης των ανθρώπων μαζικοποιείται. Τα άτομα χάνουν τις ιδιαιτερότητές τους. Τόσο η ατομική όσο και η συλλογική ψυχή δεν καθορίζεται πλέον από την αυτόβουλη και συνειδητή δραστηριότητα, αλλά από τα μηνύματα και τις εικόνες του εξωτερικού κόσμου της εξουσίας και χωρίς ταυτόχρονα να κρίνονται αυτές σαν λογικές ή να ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των ατόμων. Η ταυτότητα των ατόμων σαν σύνολο σκέψης, συναισθημάτων, επιθυμιών, δράσης, ορίζεται από τα εξωτερικά αυτά μηνύματα αλλοτρίωσης του εξουσιαστικού μηχανισμού. Με αποτέλεσμα: οι επιθυμίες των ατόμων ταυτίζονται μέσα από τη μαζική κατανάλωση με τις επιθυμίες της εξουσίας.

Είδαμε όμως, πως αυτός ο τρόπος κοινωνικής οργάνωσης υφίσταται όχι μόνο εξαιτίας των μεγάλων εταιρειών, αλλά και εξαιτίας της οργάνωσης του ίδιου του "κινήματος" σαν μάζα, και των "οργανωτών" του που αναπαράγουν την ιεραρχία της μάζας (δομές και λειτουργία της παραδοσιακής αριστεράς). Αντίληψη του επαναστατικού υποκειμένου λοιπόν σαν μάζα άρα και οργάνωσή του σαν τέτοιο από τους πρωτοπόρους" γνώστες της "επαναστατικής" αλήθειας και "επιστημονικής" θεωρίας. Η γραφειοκρατία και η ιεραρχία αρχίζουν να αναπαράγονται... Κάθε γραφειοκρατική μορφή οργάνωσης εμπεριέχει την εξής βασική αντίφαση: από τη μια αντικατοπτρίζει μέσα από τις δομές της την πραγματικότητα (μέσα από την ιεραρχία της διαφαίνεται η βασική σημερινή κοινωνική διαίρεση: διεθύνοντες-εκτελεστές) μα ταυτόχρονα βρίσκεται και έξω απ' αυτήν: γίνεται ένα "νησί του παραδείσου" όπου με ένα μαγικό ραβδί ξεπερνούνται όλες οι αντιφάσεις, τα προβλήματα,

τα λάθη με βάση το λόγο της "επιστημονικής θεωρίας" και του "φωτισμένου ινατρούχτορα" που καθορίζουν και κρίνουν τη δράση των ατόμων.

Όταν μιλάμε για αναγκαιότητα της οργάνωσης ξεκινάμε από την πεποίθηση πως τα άτομα είναι σε θέση και αυτοσυνείδηση να αποκτήσουν ώστε να ξεπεράσουν τόσο τον εαυτό τους —σαν αντανάκλαση των εξωτερικών εξουσιαστικών συνθηκών— όσο και τον κόσμο έτσι όπως είναι διαμορφωμένος. Δεν μπορούμε να πολεμήσουμε την εξουσία με τα ίδια μέσα που αυτή μας οργανώνει, "...δεν μπορούμε να ασκήσουμε μια "πολιτική μάζας" για την απελευθέρωσή της. Για να απελευθερωθεί η μάζα πρέπει πρώτα να αρνηθεί τον εαυτό της: πρέπει να πάψει να 'ναι μάζα". ("Η Αρένα...", No 1, σ. 5)

Κατά συμπέρασμα η οργάνωση δεν θα 'ναι κάτι που θα έχει δημιουργηθεί έξω από κάποιο-κίνημα και για λογαριασμό του, μα μέσα από τους ίδιους του τους κόλπους: μέσα από την πραγματικότητά του, που καθορίζεται από τις ίδιες τις ανάγκες και τη δράση των ατόμων που το συνιστούν.

Η δημιουργία μιάς επαναστατικής ψυχολογίας δεν είναι ένα απλό σχήμα λόγου: Πρόκειται για μια διαδικασία όπου ήδη ο μηχανισμός του ασυνειδητου μεταβάλλεται καθώς αμφισβητούνται οι κατεστημένοι εξουσιαστικοί θεσμοί, για να εκφραστεί τελικά συνειδητά καθώς δημιουργούνται νέες μορφές δράσης σ' όλα τα επίπεδα της ζωής, που ανατρέπουν την προηγούμενη τάξη πραγμάτων και διαβρώνουν τους θεσμούς και τις αξίες που διαστρεβλώνουν τον ανθρώπινο ψυχισμό. Καμιά "επιστημονική αλήθεια" δεν μπορεί να την προδικάσει εκ των προτέρων και για λογαριασμό των ανθρώπων. Το περιεχόμενο του σοσιαλισμού και του δρόμου προς αυτόν δεν τον αποκάλυπτει μια "φωτισμένη" ελίτ, αλλά το ανακαλύπτουν οι ίδιοι οι άνθρωποι μέσα από την αυτόνομη δράση τους και τους αγώνες τους.

Μια επαναστατική οργάνωση αποτελεί πολύ περισσότερο ένα οργανικό συστατικό ενός κινήματος, που ξεκινάει από στοιχεία που οι ίδιοι οι άνθρωποι παράγουν και που συνοψίζει τους αγώνες αυτούς και τις εμπειρίες τους σε μια συνειδητή κοινωνική δύναμη: την πρακτική θεωρία, που σαν απόσταμα της δράσης των ανθρώπων δεν είναι τίποτε άλλο από μια νέα κουλτούρα, ένας ζωτικός, αντιθετικός πόλος στην κουλτούρα της εξουσιαστικής-γραφειοκρατικής κοινωνίας. Η σχέση της οργάνωσης με την πραγματικότητα εδώ είναι άμεση, γιατί ξεκινάει μέσα από στοιχεία της ίδιας της πραγματικότητας, τα επεξεργάζεται και δημιουργεί ένα σύνολο συγκροτημένης θεωρίας. Τα στοιχεία αυτά από μόνα τους, ξεκομμένα, εγκαταλελειμμένα στον εαυτό τους δεν μπορούν να αποτελέσουν μια θεώρηση και ένα πρόταγμα μετασχηματισμού του κόσμου. "Πρέπει να καταλάβουμε, πως η πηγή των ιδεών και των αρχών της θεωρίας είναι τόσο η ιστορική όσο και η καθημερινή πείρα και δράση του προλεταριάτου. Είναι τόσο οι συνέπειες του ιστορικού παρελθόντος, όσο και οι πειραματισμοί του άγνωστου αύριου. Η θεωρία δεν παράγει διαχρονικές, αναλλοίωτες αλήθειες. Είναι μια συμβολή στην πάλη για την απελευθέρωση του προλεταριάτου". ("Η Αρένα..." No 3, "Αντιεξουσια-

στικές κολλεκτίβες", σ. 5) Εδώ ίσως να μπορέσουν να βρουν μια απάντηση όσοι — και πολλές φορές αβασάνιστα — συγχέουν τη θεωρία με ένα διανοουμενισμό ανεδαφικό, εξωπραγματικό· όσοι διαχωρίζουν σαν δύο αντιμαχόμενες έννοιες την θεωρία από την δράση φέρνοντας στο νου τους, στο άκουσμα της λέξης "θεωρία", την εικόνα ενός μύπα γραφιά που πίσω από το γραφείο του, κλεισμένος στους 4 τοίχους αναλύει και καθορίζει περί του πρακτέου ή μη πρακτέου των άλλων.

Η επαναστατική θεωρία δεν είναι ούτε προϊόν κάποιων γραφιάδων ούτε των "ειδικών" του μαρξισμού-λενινισμού. Είναι προϊόν της ίδιας της δράσης, μια πρακτική αλήθεια τόσο ζωντανή και άμεση όσο η ζωή και οι αγώνες των ανθρώπων. Πρόκειται για το ένα και το αυτό πράγμα. Ξεκαθαρίζουμε λοιπόν μια για πάντα: ούτε η οργάνωση παράγει από μόνη της τη θεωρία, ούτε η θεωρία τη δράση, αλλά η δράση οργανώνεται με βάση τη θεωρία που η ίδια παράγει.

η σημασία της δράσης και της προπαγάνδας

Όμως η αναγκαιότητα ύπαρξης μιάς επαναστατικής οργάνωσης δεν έγκειται μονάχα στην διατύπωση ενός επαναστατικού προτάγματος κοινωνικού μετασχηματισμού· ούτε πρόκειται για κάποιον αυτοσκοπό. Προκειμένου να έχει ένα κοινωνικό αντίκτυπο, ένα μέρος της δουλειάς της συνίσταται ακόμα στη δράση της και στην προπαγάνδισή των ιδεών της. Μια οργάνωση είναι αποτελεσματική "στο μέτρο που βοηθάει το προλεταριάτο να υπερβεί τις φενάκες της εξουσιαστικής κοινωνίας και των γραφειοκρατικών της οργάνων, να ξεπεράσει τα εμπόδια που συναντά, και όταν του αυξάνει την ικανότητα να λύνει τα προβλήματά του... Δεν αρκεί η οργάνωση να προπαγανδίζει την ιδέα της αυτονομίας του προλεταριάτου. Πρέπει η ίδια η οργάνωση να είναι οργάνωση δράσης" ("Η Αρένα...", No 3, "Αντιεξουσιαστικές Κολλεκτίβες", σ. 6). Μια οργάνωση έρχεται να διατυπώσει, μέσα από την ανάλυση της πραγματικότητας, το γιατί και όχι το πώς της επανάστασης. Έρχεται να συνδέσει τις εμπειρίες των αγώνων των εργαζομένων με τις σημερινές τους ανάγκες και όχι να γεφυρώσει το κενό ανάμεσα στις τωρινές συνθήκες και το μέλλον. Τα μεταβατικά προγράμματα είναι μια λανθασμένη λογική, γιατί καθελώνουν σ'ένα εννοιακό επίπεδο σκέψης. Όσο μεταφυσική είναι η αντίληψη, πως οι άνθρωποι θα ανακαλύψουν από μόνοι τους "αυθόρμητα", με βάση μονάχα τις εμπειρίες τους, το περιεχόμενο του σοσιαλισμού, χωρίς να διαθέτουν το απαραίτητο υλικό σαν πηγή, άλλο τόσο μεταφυσική είναι η αντίληψη πως μπορούμε να προκαθορίσουμε από τώρα αυτά που θα επακολουθήσουν, τη στιγμή που οι συνθήκες αλλάζουν και καθορίζονται κατά ένα μεγάλο μέρος από τις συγκεκριμένες ανάγκες των ανθρώπων και τη δράση τους.

Μια οργάνωση δεν κάνει την επανάσταση, αλλά βοηθάει τους άλλους να την κάνουν. Συμβάλλει στην ανάπτυξη της συ-

νείδησης του προλεταριάτου και στο να δείξει με ποιό τρόπο τα γενικότερα προβλήματα ξαναβρίσκονται στην καθημερινή ζωή και πως οι κοινωνικές συγκρούσεις είναι απόρροια της φύσης μιάς εξουσιαστικής κοινωνίας.

Το πρόβλημα της ύπαρξης μιάς οργάνωσης σίγουρα υπάρχει σαν ανάγκη, δεν είναι όμως λυμένο. Εξαρτάται πάντα από τις τρέχουσες συνθήκες που αντανακλούν την κατάσταση που βρίσκεται ο χώρος αναφοράς της οργάνωσης. Αν δεν λάβει υπόψη αυτό ακριβώς το σημείο, η όλη της λειτουργία, δράση και προπαγάνδα θα 'ναι τόσο εξωπραγματικές, όσο εξωπραγματικά είναι και τα προγράμματα τα διαμορφωμένα έξω από τους ανθρώπους που κρίνουν και καθορίζουν το παρόν και το μέλλον τους.

Το σίγουρο όμως είναι πως κάποια αρχή πρέπει να γίνει. Μπορεί να μην είναι εντυπωσιακή. Όμως μια πραγματικά επαναστατική προσπάθεια δεν είναι θέαμα, ούτε προϊόν προς κατανώση. Το θέαμα ανήκει στην εξουσιαστική κοινωνία της αλλοτρίωσης. Ανήκει ακόμα και σ'όσους φέρουν την ευθύνη του "επαναστατικού επιτελείου", που όντας η άλλη όψη του ίδιου νομίσματος, νομίζουν πως μπορούν να κρίνουν, να καθορίσουν και να καλύψουν τα πάντα. "Δεν δίνουμε "εγγυήσεις" ούτε σας υποσχόμαστε πως θα σας εξασφαλίσουμε το επαναστατικό σας μέλλον... Όσοι θέλουν τα "μεγάλα", υπάρχουν αρκετά κόμματα που θα τους άπλωναν χείρα βοήθειας. Όσοι όμως θέλουν να κατοικούν σε κάτι στέρεο, θα πρέπει να γνωρίζουν πως είναι υποχρεωμένοι να το χτίσουν μόνοι τους". ("Η Αρένα...", No 3, "Αντιεξουσιαστικές Κολλεκτίβες", σ.5).

Ξεκινώντας λοιπόν από την πεποίθηση της αυτοσυνειδησίας των ατόμων και του Δυναμικού των κοινωνικών αγώνων, η οργάνωση έρχεται να συμβάλλει στην ανάπτυξη αυτών των αγώνων, ξεκινώντας πάντα από αυτούς και καταλήγοντας πάλι σ'αυτούς. "Δεν θα υπάρξει ούτε πραγματική οικοδόμηση της οργάνωσης χωρίς ανάπτυξη αγώνων, ούτε διαρκής ανάπτυξη των αγώνων χωρίς οικοδόμηση της οργάνωσης." (Κ. Καστοριάδης: "Η πείρα του εργατικού κινήματος 2", σ. 90)

Από την άλλη, τόσο η λειτουργία της όσο και η δράση της πρέπει να ανταποκρίνονται σε μια αντιγραφειοκρατική, αντιεξουσιαστική συνειδηση, να εκφράζουν αυτήν ακριβώς την ρήξη με την εξουσιαστική κοινωνία.

Οι τρεις συνιστώσες —θεωρία-προπαγάνδα-δράση— που αποτελούν βάση της λειτουργίας της είναι έννοιες σαφώς αλληλοεξαρτώμενες, κατά συμπέρασμα δεν μπορεί να δοθεί προτεραιότητα σε κάποια από τις τρεις τους. "Είναι σφάλμα να πιστεύει κανείς, πως πρώτα θα επεξεργαστεί, ύστερα θα διαδώσει και έπειτα θα δράσει. Μια τέτοια στάση θα 'ταν μηχανιστική και στείρα". ("Η Αρένα...", No 3, "Αντιεξουσιαστικές Κολλεκτίβες", σ. 6)

Η επεξεργασία και η προπαγάνδισή μιάς επαναστατικής θεωρίας είναι ζωτικές και για την ίδια την οργάνωση, γιατί είναι αυτά ακριβώς τα στοιχεία που εξασφαλίζουν τη συνοχή της —και μάλιστα στο μέτρο που θέλει να είναι ομάδα παρέμβασης— και τη συνέχεια της ύπαρξής της μέσα στις διάφορες

φάσεις των κοινωνικών εξελίξεων.

Η προπαγάνδισή των ιδεών για να είναι αποτελεσματική, πρέπει να συνυπάρξει με μια ταυτόχρονη θεωρητική επεξεργασία των ιδεών αυτών. Η ανάγκη αυτή είναι σήμερα τόσο επιτακτική όσο ποτέ άλλοτε. Σήμερα τα πράγματα όχι μόνο αλλάζουν με μια ιλλυγιώδη ταχύτητα, αλλά είναι και εξίσου θολά. Η πραγματικότητα των σχέσεων εξουσίας είναι τόσο πολύπλοκη, "ώστε δεν μπορεί απλά να ανατραπεί μ' ένα ανάθεμα. Δεν αρκεί για παράδειγμα να λέμε: "κάτω το Κράτος...όχι στην εκμετάλλευση...ζήτω η ενότητα των εργαζομένων...ζήτω τα εργατικά συμβούλια..." Πρέπει να καθοριστούν με σαφήνεια και ακρίβεια τα στοιχεία που συνθέτουν τις σχέσεις εξουσίας από τη μια και της επαναστατικής συνείδησης από την άλλη. Σήμερα πολλές έννοιες που καθόριζαν άλλοτε την πραγματικότητα της εκμεταλλευτικής κοινωνίας και των ταξικών αγώνων έχουν χάσει τη φόρτισή τους. Εκφράζανε την πραγματικότητα των κοινωνικών αντιθέσεων που συμβαίνανε κάτω από άλλες συνθήκες και με διαφορετικές σκοποθεσίες. Η νέα φόρτιση των εννοιών που συνθέτουν την κοινωνική οργάνωση θα προέλθει ακριβώς από αυτό τον νέο τρόπο ανάλυσης της πραγματικότητας και διαφορετικής προοπτικής που θα της δοθεί. Τώρα οφείλουμε να φωτίσουμε όχι μόνο τα στοιχεία της σημερινής κοινωνικής οργάνωσης αλλά και το περιεχόμενό τους.

Ξεκινώντας από την πεποίθηση, πως μια ριζική κοινωνική αλλαγή δεν μπορεί να βασισθεί μόνο σε κάποιους οικονομικούς μετασχηματισμούς, πρέπει να δοθεί βάρος στην ποιότητα, στο περιεχόμενο των κατεστημένων θεσμών.

Αν θέλουμε τη ρήξη με τη γραφειοκρατική κοινωνία και την ιδεολογία της, πρέπει νάρθουμε σε ρήξη με τους ίδιους τους θεσμούς της. Κι αυτό σημαίνει την απαρχή μιας αναλυτικής διαδικασίας διευκρίνησης αυτών των θεσμών. Γιατί φυσικά δεν μπορούμε να απορρίψουμε κάτι, το οποίο δεν γνωρίζουμε. Σημαίνει ακόμα και τον καθορισμό θέσεων πάνω στα κοινωνικά προβλήματα. Αυτό βέβαια δεν μπορεί να γίνει με την μορφή κάποιων άκαμπτων προγραμματικών θέσεων. Κι αυτό γιατί τα κοινωνικά φαινόμενα βρίσκονται σήμερα σε μιά συνεχή εξέλιξη, αλληλοεξάρτηση και παρουσιάζουν μια τέτοια πολυπλοκότητα που θάταν τουλάχιστον αστειό να δοθούν απαντήσεις για τα πάντα.

Μπορούμε όμως να ξεκινήσουμε από ορισμένες σταθερές που ήδη είναι προϊόντα των κοινωνικών αγώνων και έχουν αποτελέσει ήδη μορφές οργάνωσής τους όπως εργατικά συμβούλια, αυτοδιεύθυνση, άμεση δημοκρατία, κατάργηση της ιεραρχίας κ.α. Ταυτόχρονα τίποτα δεν εμποδίζει την αναλυτική μας επεξεργασία να καταδείξει αυτά που συμβαίνουν στον κοινωνικό χώρο: τις μορφές της κοινωνικής οργάνωσης της ζωής κάτω από τις καπιταλιστικές συνθήκες (εργασία και προσωπικός χώρος), καθώς και τις συνέπειες που προέρχονται από το γεγονός αυτό. Τις αντιφάσεις σαν πρωταρχική σχέση της θεαματικής κοινωνίας που ακόμα και μια αρχικά επαναστατική σκέψη μπορεί να επανεντάξει, να εμπορευματοποιήσει με σκο-

πό το κέρδος (άμεσο και έμμεσο). Την αποσύνθεση της καπιταλιστικής κουλτούρας και την αποτυχία κάθε γραφειοκρατικής μορφής οργάνωσης (συμπεριλαμβανομένων βέβαια των μαρξιστικών-λενινιστικών οργάνωσεων) και της κρατικοκαπιλιστικής κοινωνικής οργάνωσης. Τον ρεφορμισμό, που σημαίνει την ένταξη από την μεριά των εξουσιαστών ή τη συμμαχία μαζί τους, καθώς και την ενσωμάτωση αυτών ακόμα των κοινωνικών αγώνων μέσα στις λειτουργικές διαδικασίες ενός εξουσιαστικού συστήματος. Το θετικό στοιχείο που προκύπτει από τον αγώνα των ανθρώπων ενάντια στην κατεστημένη τάξη πραγμάτων, δημιουργώντας νέες μορφές οργάνωσης των αγώνων και της ζωής τους είναι τελικά αυτό ακριβώς που δημιουργεί την κρίση των θεσμών και την αποσάρθρωση της κατεστημένης ιδεολογίας.

Τέλος όσον αφορά τη δράση νομίζω πως τα παρακάτω λόγια την καλύπτουν αρκετά: "Καθένας από μας πρέπει κατ' αρχήν να είναι ένα πραγματικό άτομο ανάμεσα σε άλλα πραγματικά άτομα, μέσα σ' έναν πραγματικό χώρο." (Κ.Καστοριάδης: "Η πείρα του εργατικού κινήματος 2", σ. 210) Κι αυτό σημαίνει πολλά. Σημαίνει κατ' αρχήν να καθορίσουμε τι το σημαίνει δράση για μας και με ποιά κριτήρια. Σημαίνει τον καθορισμό των θέσεων, των στόχων, των επιδιώξεών μας. Σημαίνει ακόμα τον καθορισμό των τρεχουσών συνθηκών και την επιλογή του χώρου αναφοράς και παρέμβασής μας καθώς και τον καθορισμό των κριτηρίων σύμφωνα με τα οποία θα πραγματοποιήσουμε τις δισυνδέσεις μας.

Τι σημαίνει λοιπόν δράση; Είναι μήπως ένας ακτιβισμός, ο οποίος γίνεται αυτοσκοπός, προκειμένου να αυτοεπιβεβαιώσουν τα άτομα που ακολουθούν αυτήν την πρακτική, την ύπαρξή τους, μη έχοντας υποδομή και προοπτικές και ο οποίος τελικά εκβιάζει τις καταστάσεις, χωρίς να προσφέρει τίποτα, παρά μόνο το φόβο του άγνωστου; Αν οι επιλογές των ανθρώπων στους αγώνες τους είναι τέτοιες που λόγω των συνθηκών απορρίπτουν την βία, τότε πώς και με ποιό δικαίωμα θα τους επιβληθεί ένας άλλος τρόπος πρακτικής; Και ποιος θα αποφασίσει για το σωστό ή το λανθασμένο της πρακτικής τους;

Συνεχίζουμε λοιπόν: είναι μήπως η δράση μια αντίδραση-ρεφλέξ στα πολιτικά γεγονότα, αυτών που νομίζουν πως μπορούν να έχουν γνώμη (λες και τους τη ζητήσαν) για όλα, λύσεις για τα πάντα, και που τελικά υποκαθιστά την πραγματική πολιτική αναζήτηση; Κι όμως: "Μια πολιτική δεν απαντάει στη πρόκληση ενός γεγονότος παρά μόνο, όταν είναι σε θέση να το επηρεάσει. Αλλιώς τι περιορίζεται να το εγγράψει στις αντικειμενικές συνθήκες της δράσης της και να βγάλει τις συνέπειες που προέρχονται απ' αυτό." (Κ.Καστοριάδης: "Η πείρα του εργατικού κινήματος 2," σ. 209)

Μια πρακτική μόνο και μόνο σαν θεαματική αντίδραση στις καταστάσεις, είναι ρεφορμιστική γιατί σύμφωνα με το θέαμα, σαν προϊόν της εξουσιαστικής κοινωνίας, δρουν μόνο τα αλλοτριωμένα άτομα, τα χωρίς αυτοσυνείδηση, η μάζα. Ας το βάλουν αυτό καλά στο μυαλό τους όλοι οι "επαναστατίσκοι", οι οποίοι μετράνε την "επαναστατικότητά" τους και την "αξία"

της δράσης τους από την βιαιότητα των πράξεών τους, μερικά κραυγαλέα συνθήματα και κάποιες φανφαρόνικες παρόλες, χωρίς να έχουν να επιδείξουν τίποτε άλλο.

Δράση για μια οργάνωση σημαίνει μια πρακτική μορφή παρέμβασης με βάση το ιδεολογικό υλικό που διαθέτει, στους χώρους που αυτή επέλεξε, προκειμένου να διαδώσει τις ιδέες της, να επεξηγήσει στους ανθρώπους αυτά που συμβαίνουν και δίνοντάς τους ερεθίσματα που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της συνείδησής τους, ώστε να συστηματοποιήσουν την πείρα που πηγάζει από τους αγώνες τους. Είναι πολύ περισσότερο μια μορφή κοινωνικής δραστηριοποίησης και όχι καθεαυτής δράσης μέσα στους χώρους των κοινωνικών διεργασιών και κινητοποιήσεων. Την δράση σαν τέτοια την αναλαμβάνουν οι ίδιοι οι άνθρωποι, αποφασίζουν εκείνοι για την τακτική που θα ακολουθήσουν στους αγώνες τους. Είτε σε καταστάσεις ύφεσης (όπου οι κοινωνικές αντιθέσεις υποβόσκουν) είτε σε καταστάσεις έντονων κινητοποιήσεων (όπου οι κοινωνικές αντιθέσεις εκφράζονται ανοιχτά) δεν μπορεί κανείς να επιβάλει στον κόσμο μια άλλη μορφή δράσης από αυτή που ο ίδιος επέλεξε και να εκβιάζει σε καταστάσεις άσχετες προς την πραγματικότητα των επιθυμιών του. Δεν μπορεί δηλ. μια οργάνωση να υιοθετήσει μια βίαιη τακτική δράση, αν τη δεδομένη στιγμή η δράση του προλεταριάτου (για κάποιους δικούς του λόγους) έχει μια ήπια μορφή ή και το αντίθετο: σε έκρυθμες καταστάσεις βίαιης κοινωνικής σύγκρουσης (έστω και μερικής) δεν έχει το δικαίωμα κανείς να την χαλιναγωγήσει και να την ελέγξει επιβάλλοντας μια στάση συμβιβασμού και εκτόνωσης των καταστάσεων.

Είναι αυτό ένα βασικό σημείο που διαφοροποιεί μια επαναστατική οργάνωση από τις γραφειοκρατικές αριστερές οργανώσεις με την παραδοσιακή αντίληψη και πρακτική πάνω στις σχέσεις τους με το κόσμο, όπου η όλη μορφή οργάνωσής τους και οι μέθοδοί τους εκφράζουν τον διαχωρισμό της ηγεσίας από τους εργαζόμενους, η οποία νομίζει πως θα τους διδάξει την επανάσταση. Θάλεγε κανείς πως η επανάσταση είναι το κεφάλαιο κάποιου σχολικού βιβλίου που πρέπει να μάθουν οι μαθητές που θα δώσουν στις εξετάσεις για να περάσουν την τάξη.

Όμως μια επαναστατική οργάνωση δεν υπάρχει για να βάζει βαθμούς στον εαυτό της και στους άλλους, για να αξιολογήσει το "ποσοστό" της επαναστατικότητας της/τους. Άλλωστε, η επανάσταση δεν είναι κάποια φιξαρισμένη χρονική στιγμή ούτε αυτοσκοπός. Είναι μια ολόκληρη, πολύχρονη διαδικασία διαφόρων κοινωνικών διεργασιών. Κανείς δεν μπορεί να την καθορίσει προγραμματικά ή να την επισπεύσει. Η επανάσταση δεν περιμένει κανένα να την κηρύξει. Για την στιγμή και τον τρόπο διεξαγωγής της θα αποφασίσουν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι, αφού αυτοί είναι και η ενσάρκωσή της.

Αυτό που είναι σημαντικό για μια επαναστατική οργάνωση είναι να καθορίσει νέους τρόπους επαφής και σχέσης με τους ανθρώπους, εάν επιθυμεί πραγματικά να συμβάλει στον

προσανατολισμό του αγώνα τους. Αυτό σημαίνει άμεση επαφή με συνθήκες που επικρατούν στον κοινωνικό χώρο. Σήμερα π.χ. βλέπουμε ένα μεγάλο μέρος των κινητοποιήσεων και των διεκδικήσεων να είναι ενσωματωμένο μέσα στις λειτουργικές διαδικασίες του καπιταλισμού. Τόσο η σκοποθεσία όσο και ο τρόπος οργάνωσης των αγώνων που τελούν υπό τον έλεγχο της γραφειοκρατίας δεν συμφωνούν με τις διευρυμένες σκοποθεσίες και με τις αντιεξουσιαστικές διαδικασίες διεξαγωγής τους που μπορεί να θέσει μια επαναστατική οργάνωση. Έτσι οτιδήποτε πει και προτείνει μια οργάνωση, όσο σωστό και νάναι, παραμένει σωστό στο χώρο του αφηρημένου, χωρίς ουσιαστικό αντίκτυπο. Πόσες φορές δεν έχουμε ακούσει το "καλά και σωστά αυτά που λες, αλλά δεν γίνονται". Αυτό δεν είναι τυχαίο: εάν αυτό που εμείς προτείνουμε είναι κάτι που περιέχει μια ρήξη με την κατεστημένη τάξη πραγμάτων, οι εργαζόμενοι σήμερα δεν αμφισβητούν αυτή τη τάξη. Είναι ταυτισμένη μαζί της. Και είναι αυτό το στοιχείο που κάνει τις επαναστατικές προτάσεις να μην κολλάνε με την πραγματικότητα. Εάν ένας αγώνας διεξάγεται με κάποιον συγκεκριμένο τρόπο, αυτό γίνεται γιατί τη δεδομένη στιγμή αυτός ο τρόπος εκφράζει απόλυτα την —έστω και γραφειοκρατικοποιημένη— θέση των ανθρώπων. (Εάν η εξουσία πέτυχε να χειραγωγήσει τους ανθρώπους, αυτό δεν το πέτυχε τόσο με τις γραφειοκρατικές ηγεσίες, μια και αυτές ανατρέπονται οποιαδήποτε στιγμή οι άνθρωποι το θελήσουν. Είναι πως η ίδια ενυπάρχει σαν στοιχείο του αλλοτριωμένου ψυχισμού των ανθρώπων και τους κάνει να λειτουργούν γραφειοκρατικά και εξουσιαστικά.

Πρέπει οι άνθρωποι να βιώσουν σαν δικά τους προβλήματα τα θέματα που μπορεί να τους θέταμε (όπως π.χ. αυτονομία, αντιεραρχικές διεργασίες κ.α.). Το πρόβλημα πρέπει να θίγει άμεσα την δική τους καθημερινή ζωή για να το καταλάβουν σαν τέτοιο και να δώσουν μια λύση. Διαφορετικά τέτοιες ιδέες παραμένουν αφηρημένες, χωρίς καν να προκαλούν το ενδιαφέρον, αφού δεν αποτελούν μέρος της καθημερινής ζωής, επιθυμίες που θα πρέπει να πραγματοποιηθούν.

Έναν αγώνα δεν μπορούμε λοιπόν να τον συνδέσουμε "με τις γενικές μας θέσεις... χρησιμοποιώντας σαν σύνδεσμο τους στόχους που αυτός προτείνει... αυτό που θα πούμε θα εκληφθεί σαν —και θα είναι πραγματικά— ουρανοκατέβато από τα έξω, πράγμα που είναι σοβαρό... γιατί αυτό που θα πούμε κινδυνεύει να είναι λανθασμένο ή εξωπραγματικό και γιατί για τους ανθρώπους το ποιός λέει κάτι μετράει εξίσου και περισσότερο απ' αυτό που λέει. Με λίγα λόγια δεν μπορούμε να στείλουμε μια φορά κάθε 5 χρόνια τρεις φοιτητές στο Βορρά που θα λένε στους ανθρακωρύχους πως να οργανώσουν την απεργία τους και να καθορίσουν τους στόχους της. (Κ.Καστοριάδης, "Η πείρα του εργατικού κινήματος 2", σ. 205, 206)

Σε σχέση με αυτό το τελευταίο σημείο θάθελα να προσθέσω πως ένας άνθρωπος είναι περισσότερο πιθανό να αποδενώσει τον γραφειοκράτη εκλεγμένο αντιπρόσωπό του και τις

θέσεις του, που όμως συνυπάρχει στον ίδιο χώρο μαζί του και βιώνουν τα ίδια πράγματα, παρά τις επαναστατικές θέσεις κάποιων ατόμων που βρίσκονται έξω από το περιβάλλον του. Εάν μπροστά στον πρώτο μπορεί να έχει μια παθητική στάση, στους δεύτερους το λιγότερο που θάχε να κάνει θάταν να τους αγνοήσει.

Μια επαναστατική οργάνωση θα πρέπει να έχει συνειδηση δύο πραγμάτων: πρώτον, πως αριθμητικά δεν είναι σε θέση να καλύψει τα πάντα. Δεύτερον, πως είναι δύσκολο να λείει και να προτείνει πράγματα που να μην κολλάνε σε μια πιθανή δράση. Δρόμοι, όμως, σίγουρα υπάρχουν για αυτούς που δεν θέλουν να γυρίσουν σπίτια τους. Αυτό έχει άμεση σχέση με την επιλογή των χώρων παρέμβασης, την διεύρυνση των επαφών με χώρους και άτομα καθώς και τα κριτήρια που καθορίζουν αυτές τις επαφές.

Σε σχέση με τους χώρους παρέμβασης θα πρέπει να υπάρξει μια πολύ συγκεκριμένη επιλογή, ανάλογα με το περιεχόμενό τους. Δεν βλέπουμε π.χ. σε τι θα εξυπηρετούσε η παρουσία της οργάνωσης σ'έναν εξωραϊστικό σύλλογο ή σε τίποτα κύκλους φιλολογικών τειών και συζητήσεων. Ένα κριτήριο για μια γόνιμη παρέμβαση θα μπορούσε π.χ. νάναι η παρουσία και η επαφή της οργάνωσης με χώρους που περιέχουν —έστω και μερικά— μια ρήξη με την κατεστημένη τάξη και το πεδίο δράσης τους δεν βρίσκεται πια ή μόνο στο οικονομικό επίπεδο αλλά ασχολείται και με άλλα κοινωνικά φαινόμενα και προβλήματα της ανθρώπινης ζωής.

Αυτό σημαίνει πως τα άτομα της οργάνωσης πρέπει να απαλλαγούν από έναν δογματισμό στη σκέψη τους, στη δράση τους και στα κριτήρια για να διευκολυνθεί έτσι η συνύπαρξη και η συνεργασία με άλλους χώρους. Δεν μπορούν π.χ. νάχουν την απαίτηση να ταυτιστούν οι άλλοι απόλυτα με τις απόψεις που εκφράζει η οργάνωση. Αυτό λέγεται χειραγώγηση και μόνο η εξουσία επιδιώκει την ταύτιση των επιθυμιών των ατόμων με τις δικές της επιθυμίες. Δεν μπορεί, δηλαδή, η οργάνωση να εξαναγκάσει τους ανθρώπους που είναι στρατευμένοι σε κάποιον αγώνα, αν δεν θέλουν, να αναγνωρίσουν την αλληλουχία του αγώνα τους με το υπόλοιπο φάσμα των κοινωνικών προβλημάτων. Και ούτε μπορεί να καθορίσει με έναν ποσοστιαίο αριθμό το κατά πόσον οι άνθρωποι σκέφτονται διαφορετικά από αυτήν ή την πλησιάζουν περισσότερο, ώστε να καθορίσει το βαθμό συνεργασίας μαζί τους. Αν π.χ. οι Άγγλοι αναρχικοί βοήθησαν όσο μπορούσαν τον αγώνα των ανθρακωρύχων, δεν τό έκαναν για να τους δείξουν τι είναι Αναρχισμός και πως δρά αυτός στους κοινωνικούς αγώνες, ούτε επειδή οι ανθρακωρύχοι μπορεί νάταν αναρχικοί, ούτε για να τους κάνουν αναρχικούς ή για να συσχετίσουν οπωσδήποτε το πρόβλημά τους με όλο το κοινωνικό φάσμα του καπιταλισμού. Το έκαναν από το αίσθημα αλληλεγγύης γι αυτούς τους ανθρώπους. Έζησαν μαζί τους, τους βοήθησαν σε όλα τα πρακτικά προβλήματα του αγώνα τους, χωρίς να θέλουν να τους χειραγωγήσουν στην όλη πρακτική τους.

Αν οι άνθρωποι, στους οποίους απευθυνόμαστε νιώθουν πως τους Ακούμε, πως παίρνουμε στα σοβαρά και καταλαβαίνουμε τα προβλήματά τους και μιλάμε γι αυτά ανταλλάσσοντας απόψεις, τότε μόνο έρχονται πιο κοντά μας και προσεγγίζουν πρακτικά τις ιδέες μας. Και αυτό συμβαίνει, γιατί βλέπουν την ενσάρκωση των ιδεών μέσα από την ποιότητα του ατόμου που τις πρεσβεύει.

Οι διασυνδέσεις, οι επαφές και οι συμπάθειες μόνο έτσι μπορούν να αποκτηθούν και να διατηρηθούν. Η παρέμβαση δεν είναι μια υπεροπτική διάδοση ιδεών από τα έξω αλλά προσέγγιση μέσα από τα ίδια προβλήματα της ζωής από Άνθρωπο προς Άνθρωπο.

Σε μια εποχή, όπου όλες οι παραδοσιακές μορφές δράσης έχουν χρεωκοπήσει και τίποτα δεν είναι πια σίγουρο και ευκαθόριστο και πολύ περισσότερο τα προγράμματα δράσης, μόνο μια ευκαμψία και ένας πειραματισμός στον τρόπο σκέψης θα μπορούσε να βοηθήσει μια επαναστατική θεωρία να γίνει ριζοσπαστική, να διευρύνει τους ορίζοντές της, να μαζέψει κι άλλες εμπειρίες από την πραγματικότητα. Όσο η σημερινή ζωή γίνεται όλο και πιο πολύπλοκη και η καταστολή όλο και πιο ασφυκτική, άλλο τόσο πληθαίνουν και οι τρόποι αντίστασης των ανθρώπων ενάντια στην αλλοτρίωσή τους. Σ'αυτή την πραγματικότητα πρέπει να στραφεί η οργάνωση αν θέλει πραγματικά να συμβάλει στους αγώνες των ανθρώπων.

Η πολυμορφία των απόψεων, των ιδεών, του υλικού, των κριτηρίων δεν πρέπει να βάζει σε σκέψεις αμφιβολίας, αμφισβήτησης ή το χειρότερο απόρριψης. Η πολυμορφία θα μπορούσε να γίνει αν το θελήσουμε το πλαίσιο μιας πλατιάς ιδεολογικής συμφωνίας που θα συναινεί στην πραγμάτωση ενός σκοπού: της αυτοσυνειδησης και της αυτονομίας των ανθρώπων. "Η πρακτική μας στο χώρο αυτό πρέπει νάναι το ότι οφείλουμε να γίνουμε οι εμψυχωτές... ενός πλατιού ιδεολογικού ρεύματος, που ο γενικός του προσανατολισμός είναι καθαρά και αποφασιστικά τοποθετημένος, αλλά που μέσα του συνυπάρχει (και μπορεί να συνυπάρχει) μια μεγάλη ποικιλία απόψεων και στάσεων που εκφράζουν τον πλούτο... του επαναστατικού σοσιαλιστικού κινήματος. Η μελλοντική ανθρωπότητα δεν θα είναι ένας νεο-μπολσεβίκος αγωνιστής σε τρία δισεκατομμύρια αντίτυπα, και αυτό πρέπει να γίνει έκδηλο στις ιδέες μας, στις δραστηριότητές μας, στις στάσεις μας. (Κ.Καστοριάδης, "Η πείρα του εργατικού κινήματος 2", σ. 191, 192)

ο αναρχικός χώρος: μια κριτική

Σε μια κοινωνία, όπου ο έλεγχος της ζωής διαφεύγει από τα άτομα της, τα βιώματα σαν πρωταρχικό στοιχείο στη διαμόρφωση μιας κοινωνικής ταυτότητας, μετατρέπονται σε θέαμα, αφού καθορίζονται από τα αλλοτριωτικά μηνύματα της κυρίαρχης εξουσιαστικής ιδεολογίας. Το θέαμα, σαν μια εικόνα μιας διαστρεβλωμένης πραγματικότητας, λειτουργεί βάσει αλ-

λοτριωμένων ατόμων και καταστάσεων: ισοπεδώνει τις πραγματικές ψυχοσυναισθηματικές επιθυμίες των κοινωνικών όντων και τις υποκαθιστά με ψευδείς εικόνες-επιθυμίες που θα καθορίσουν τη δράση και τη σκέψη των ατόμων, δημιουργώντας έτσι ψευδείς αλλοτριωμένες συνειδήσεις, ταυτισμένες με την εξουσιαστική ιδεολογία. Η οποιαδήποτε σκέψη και δράση, όσο είναι προσανατολισμένη προς αυτή τη κατεύθυνση ακόμα και αν θεωρείται "ανατρεπτική" προς την κατεστημένη τάξη, παραμένει μια ψευδαίσθηση, ένα αρνητικό συμπλήρωμα στην "πολυφωνία" της κοινωνίας του θεάματος.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο παρέμεινε εγκλωβισμένη κι όλη η πρακτική του χώρου, μην καταφέροντας ποτέ να ξεφύγει από τα παραδοσιακά δεδομένα της γραφειοκρατίας. Τα συναισθηματικά κίνητρα, σαν έκφραση συγκεκριμένων αναγκών σε πρώτη φάση κατά τη δημιουργία ενός κινήματος, ποτέ δε διαμορφώθηκαν σε μια συνειδητή θεωρητική επεξεργασία και προσφορά, η οποία θα καθορίσει την πορεία και την σκοποθεσία του. Στην περίπτωση του χώρου όχι για προσφορά μιας επαναστατικής θεωρίας δεν μπορούμε να μιλήσουμε μα ούτε καν για την προσφορά ενός κάποιου θεωρητικού υλικού. Γιατί όπως έδειξαν τα πράγματα δεν ήταν τέτοιος ο σκοπός του. Η ανάγκη της ύπαρξης του χώρου χρησίμευσε στα άτομα του πίσω από την ψευδαίσθηση της πολιτικής δράσης, περισσότερο σαν μια συναισθηματική πατερίτσα παρά σαν ένα αποφασισμένο ανατρεπτικό κίνημα. Υπήρξε περισσότερο σαν αυτοσκοπός, σαν αυτοεπιβεβαίωση μιας αλλοτριωμένης ταυτότητας, που ποτέ δεν ξεπέρασε τον εαυτό της.

Η ανάγκη για την αίσθηση μιας ταυτότητας είναι ζωτική πορεία της ζωής ενός ατόμου. Και ταυτότητα σημαίνει συναισθηση του "Εγώ", των πράξεων και των αποφάσεων και εκφράζει την ανάγκη συνάφειας και ριζώματος μέσα στο χώρο που ζει και δρα κανείς. Όμως είδαμε, πως στη σημερινή εξουσιαστική κοινωνία η αίσθηση της ταυτότητας βασίζεται στη μαζική συνείδηση και στα βιώματα του κονφορμισμού σαν παράγωγα μιας αλλοτριωτικής ιδεολογίας, όπου το πραγματικό "Εγώ" είναι ισοπεδωμένο. Στη θέση του αναπτύσσεται μια νέα ταυτότητα κοπαδιού, στην οποία η αίσθηση ταυτότητας στηρίζεται στην αναμφισβήτητη αίσθηση πως ανήκει κανείς στο πλήθος. Η απόκτηση της ταυτότητας κάτω από τέτοιες συνθήκες δεν γίνεται για να αποκτήσει το άτομο επίγνωση του εαυτού του σαν ξεχωριστή οντότητα και μοναδικό ον με απεριόριστες δυνατότητες, αλλά για να καλύψει τις ανασφάλειες του μπροστά σ' έναν κόσμο εχθρικό απέναντι σε κάθε διαδικασία εξατομίκευσης στη συναισθηματική και δημιουργική δράση.

Υπάρχει ένας τέτοιος φόβος του ατόμου απέναντι στο Εγώ του, που ένας λόγος προσχώρησής του σε κινήματα είναι όχι για να το ανακαλύψει, αλλά για να καλύψει την ανασφάλεια που νοιώθει εξαιτίας μιας διαφορετικής στάσης του απέναντι στα κοινωνικά δεδομένα από το κοινωνικό σύνολο. Δεν οργανώνεται δηλ. για να ξεπεράσει τον εαυτό του και τον κόσμο όπως είναι δοσμένα, αλλά για να αποκαταστήσει την χαμένη του ταυτότητα με κάτι που θα του προσφέρει ασφάλεια μπροστά

στην απόρριψη. Εδώ έγκειται και ο ρεφορμισμός όσων κινήματων δεν καλλιέργησαν μια νέα επαναστατική ψυχολογία πάνω στη βάση του Εγώ, δηλ. της συνειδητοποίησης των ατομικών κοινοτήτων και της προώθησης της αυτόβουλης δραστηριότητας, πέρα από εξωτερικούς εξαναγκασμούς. Ένα κίνημα ποτέ δεν μπορεί να έρθει σε ρήξη με την πραγματικότητα όταν τα άτομα που το απαρτίζουν δεν απορρίπτουν την ίδια τους τη συνείδηση σαν εικόνα του κοινωνικού τους Είναι. Γιατί η εξουσιαστική ιδεολογία θα υφίσταται όσο καταφέρνει να αναπαράγει και μέσα στους κόλπους ενός κινήματος που θέλει να λέγεται αντιεξουσιαστικό τις ίδιες της τις αντιφάσεις.

Και τα σημάδια της άφρασης και στον "αναρχικό" χώρο βαθαίνει τα ίχνη τους. Εάν η νοοτροπία του σήμερα είναι απογοητευτική, παρόλα αυτά εκφράζει απόλυτα την κατάσταση των ατόμων που τον απαρτίζουν. Γιατί, όπως γράφτηκε και πριν, εάν ένας αγώνας ή η πορεία ενός κινήματος διεξάγεται με γραφειοκρατικό τρόπο, είναι γιατί απεικονίζει και την γραφειοκρατικοποιημένη συνείδηση των ατόμων του.

Η λογική της μάζας ποτέ δεν ξεπεράστηκε στο χώρο. Γιατί στη μάζα αυτοσυνείδηση δεν υπάρχει. Ο χώρος παρέμεινε απλά και μόνο σε μια λεκτική απόρριψη των εξουσιαστικών δομών, χωρίς καμιά προσπάθεια αποκάλυψης του περιεχομένου τους.

Κι αν παρατηρήσει κανείς την ατομική και συλλογική ζωή των ατόμων του χώρου, θα δει πως αυτή δεν διαφέρει από τα σύγχρονα εξουσιαστικά πρότυπα. Μην τολμώντας να συνειδητοποιήσουν την τραγικότητα της αλλοτριωμένης τους ζωής, γιατί έχουν βολευτεί μέσα σ' αυτήν, ακολουθούν τις νευρώσεις των ανικανοποίητων ατόμων: δρουν με βάση ένα ψυχισμό παραμορφωμένο από εξωτερικές δυνάμεις που έχουν περάσει στο υποσυνείδητο. Δεν είναι ενεργοί φορείς της σκέψης και της δράσης τους, αλλά άβουλα αντικείμενα που εξαρτώνται από εξωτερικές δυνάμεις, στις οποίες προβάλλουν το όλο νόημα της ύπαρξής τους. Η έλλειψη αυτοσυνείδησης —που εκφράζεται εδώ με την άρνηση να ξεπεραστούν οι αλλοτριωτικές δυνάμεις —άρα και προοπτικής, σαν ένας αποφασιστικός ιδεολογικοπολιτικός προσανατολισμός, έξω από τη παραδοσιακή γραφειοκρατική σκέψη, οδήγησε στην θεωρητικοποίηση της αλλοτρίωσης, ώστε να αναπαράχθει ξανά η εικόνα της εξουσιαστικής πραγματικότητας. Φαινόμενα όπως ο ηγετισμός, ο αναγνώσιμος, η έλλειψη αυτοπειθαρχίας και οργάνωσης μιας προσωπικής ζωής, οι αδυναμίες σαν το άλλοθι της ανευθυνότητας και της τεμπελιάς, η γραφειοκρατία, όπου λίγοι αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και δράση ενώ οι υπόλοιποι ακολουθούν χωρίς καμιά κριτική στάση και αυτόβουλη δραστηριότητα, ένας χυδαίος εμπειρισμός κάτω από έναν παρερμηνευμένο αυθορμητισμό ("αναρχικοί είμαστε, ό,τι θέλουμε κάνουμε!"), είναι μόνο μερικά παραδείγματα, που έχουν γίνει πλέον καθημερινό ψωμί για τη διατήρηση της αλλοτριωμένης τους ύπαρξης. Το κοινωνικό δυναμικό των ατόμων του χώρου παραμένει εγκλωβισμένο ή ανύπαρκτο, εφ' όσον η διάταξη των πραγμάτων και η οργάνωση των κοινωνικών του σχέσεων βασίζον

ται πάνω σε πρότυπα του κοινωνικού Είναι.

Είναι χαρακτηριστικό των αλλοτριωμένων ατόμων, που με μια μαζικοποιημένη συνείδηση, δεν διαθέτουν ούτε υπόβαθρο ούτε προοπτικές, να καταφεύγουν σε σπασμωδικές κινήσεις, όπου το θέαμα —κενό περιεχομένου φυσικά— έρχεται σαν υποκατάστατο της ταυτότητας (βιώματα) και της δράσης (οργάνωση).

Πρόκειται για ένα κοινωνικό φαινόμενο, που εμφανίζεται από τότε που αρχίζουν οι συνθήκες εκμετάλλευσης. Η εξουσία προκειμένου να αιτιολογήσει το παράλογο της ύπαρξής της με το διαχωρισμό "εκμεταλλευτές-εκμεταλλεόμενοι", κατάφερε να περάσει σαν εσωτερικός ηθικός κώδικας στη συνείδηση των ατόμων. Αλλιώς δεν θα μπορούσε να διατηρηθεί ούτε δευτερόλεπτο σαν ισχύουσα τάξη πραγμάτων. Έτσι ταυτίζει τις επιθυμίες της με τις επιθυμίες του ατόμου. Αυτό με τη σειρά του έχοντας χάσει το πραγματικό του Εγώ (σαν υποκείμενο -φορέας των εμπειριών, της σκέψης και της δράσης) αλλά έχοντας ταυτόχρονα την ανάγκη μιάς ταυτότητας, μεταθέτει την ενέργειά του σε μια εικόνα που υποτίθεται πως περιέχει τις δικές του δυνάμεις και τη δημιουργικότητα. Το είδωλο αντιπροσωπεύει τις δικές του δυνάμεις σε αλλοτριωμένη μορφή. Μέσα από αυτήν την εικόνα αποζητά να πάρει πίσω αυτό που νοιώθει πως έχει χάσει, όσο απατηλό κι αν είναι. Αφού έχει χάσει κάθε αυτονομία αυτόβουλης κρίσης της προσωπικότητάς του, πρέπει κάποιος άλλος να του την προσφέρει. Η αξιολόγηση της ατομικής αξίας μετατίθεται σε άλλα πρόσωπα, έννοιες, θεσμούς, μακριά από κάθε διαδικασία αυτοσυνείδησης, δημιουργώντας έτσι τις πρώτες σχέσεις εξάρτησης και υποταγής: πρέπει να ικανοποιήσουμε αυτόν που θα κρίνει την αξία μας, άρα ταυτιζόμαστε με τις δικές του επιθυμίες, προκειμένου να κερδίσουμε πάλι μερικές από τις δυνάμεις μας, έστω και μέσα από την υποταγή: θεοί, τα κοντινά μας πρόσωπα, οι ηγέτες, ο συλλογικός χώρος έχουν γίνει οι έννοιες-εικόνες, στις οποίες έχουμε εναποθέσει όλη τη δύναμη της σκέψης και της δημιουργικότητάς μας. Οι εικόνες-πρότυπα που καλλιεργεί η εξουσία για τους εκάστοτε θεσμούς και τις κοινωνικές σχέσεις γίνονται οι εξωτερικοί παράγοντες που θα διαμορφώσουν την ανθρώπινη προσωπικότητα, η οποία θα αξιολογηθεί ανάλογα με το βαθμό προσαρμογής της σ'αυτά τα δεδομένα. Οι εικόνες αυτές ακριβώς επειδή δεν αποτελούν αυτούσια δημιουργήματα μιας αυτόνομης συνείδησης, ελεύθερης από εξωτερικούς εξαναγκασμούς και επιδράσεις, είναι οι μεταφυσικές εικόνες μιας διαστρεβλωμένης πραγματικότητας: το θέαμα δεν έχει καμιά σχέση με τις ανθρώπινες ανάγκες κι επιθυμίες, παρόλ'αυτά είναι αυτό που τις καθορίζει. Μέσα στο θέαμα δεν υπάρχει η συνειδητή αναζήτηση του γιατί, ούτε κι ο αποφασισμένος προσανατολισμός κάποιας συνειδητής επιλογής.

Ούτε ο χώρος αποτέλεσε εξαίρεση αυτού του φαινομένου. Ακολούθησε μια θεαματική πρακτική, εφόσον δεν έβλεπε να αποκτήσει συνείδηση της κατάστασής του και καμιά σχέση με τις συνθήκες του εξωτερικού χώρου. Εάν θέλουμε να λεγόμεστε συνειδητά άτομα σ'έναν συνειδητά προσανατολισμένο χώ-

ρο θα πρέπει να αποκτήσουμε επίγνωση του κοινωνικού μας Είναι και παράλληλα μια πρακτική υπέρβασής του. Αυτό σημαίνει πως έχουμε άμεση σχέση με το αντικείμενο και τον χώρο αναφοράς μας, αποτελεί δηλαδή προϊόν της δικιάς μας αυτόνομης σκέψης. Η ταυτότητά μας είναι το αποτέλεσμα μιας δημιουργικότητας που πηγάζει από εμάς: Ξέρουμε γιατί είμαστε αυτό που είμαστε και γιατί κάνουμε αυτό που κάνουμε.

Εξίσου επιτακτική, όπως η ανάγκη αίσθησης μιας ταυτότητας, είναι κι η ανάγκη ύπαρξης ενός συστήματος προσανατολισμού, που ανταποκρίνεται στον τρόπο σύλληψης της πραγματικότητας. Αφ'ής στιγμής ο άνθρωπος ανακαλύψει τον εαυτό του μέσα σ'ένα συγκεκριμένο περίγυρο κοινωνικών δεδομένων, έχοντας λογική πρέπει να τους δώσει κάποιο νόημα, να τα εντάξει σε κάποιο πλαίσιο, ώστε να μπορεί να τα κατανοεί και που θα του επιτρέπει να πραγματευτεί μ'αυτά στις σκέψεις του. Συστηματοποιεί δηλαδή τη σκέψη του προκειμένου να λειτουργήσει στο χώρο του και να αιτιολογήσει τόσο αυτόν όσο και τις δικές του ατομικές πράξεις. Το πλαίσιο προσανατολισμού δεν προϋποθέτει μόνο αυτή τη νοητική διεργασία, αλλά και ένα συγκεκριμένο αντικείμενο ή χώρο αναφοράς που θα δώσει νόημα στην ύπαρξή του και στη θέση που κατέχει στον κόσμο.

Η ανάγκη αυτή σαν καθεαυτή αναπτύσσεται σαν ιδιότητα αφής στιγμής ο άνθρωπος αισθανθεί τον εαυτό του σαν κοινωνικό όν και οργανωθεί σαν τέτοιο. Δεν παύει να υπάρχει ακόμα κι αν το σύστημα του προσανατολισμού καθορίζεται από τις ψευδείς κοινωνικές εικόνες ενός εκμεταλλευτικού συστήματος. Δεν έχει τόση σημασία η μορφή αυτής της εικόνας όσο η ικανοποίηση της ανάγκης για κάποια εικόνα που έχει νόημα γι'αυτόν ακόμα και σαν προϊόν αλλοτριωτικών καταστάσεων.

Έτσι του δίνεται η δυνατότητα σύμφωνα με το σύστημα προσανατολισμού του να αιτιολογήσει την ύπαρξή του σ'ένα συγκεκριμένο χώρο και τις πράξεις μέσα σ'αυτόν και μάλιστα μέσα από κάποια λογική. Πολύ εύκολα ενεργεί παράλογα, αλλά του είναι σχεδόν αδύνατο να μην δώσει στην πράξη του την εμφάνιση ενός λογικού κινήτρου.

Ανεξάρτητα βέβαια από αυτό η λογική, πάνω στην οποία στηρίζεται η αντίληψη για τον ίδιο τον άνθρωπο και την κοινωνία, πρέπει να αναπτύσσεται μέσα από την αυτοσυνείδηση, για να μην ειδωθούν παραμορφωμένα από τα αλλοτριωτικά μηνύματα των εικόνων-προτύπων μιας εξουσιαστικής κοινωνίας. Όσο μικρότερη είναι η επαφή με την πραγματικότητα, δηλαδή όσο λείπει η αυτοσυνείδηση, τόσο περισσότερες αυταπάτες υπάρχουν σε σχέση με την κοινωνική ζωή.

Για τον "αναρχικό" χώρο άρκεσε μια θεαματική ταμπέλα "αναρχικός" για να δώσει ως δια μαγείας τη λύση στα εσωτερικά και κοινωνικά προβλήματα. Η έλλειψη αυτοσυνείδησης και γνώσης των συνθηκών του εξωτερικού κοινωνικού περιγύρου οδήγησαν σε μια μεταφυσική αντίληψη των πραγμάτων, στην οποία φυσικά δεν υπάρχουν το "πώς" και το "γιατί" μιας πραγματικότητας και της ανατροπής της, παρά μόνο μεταφυσικές εικόνες του παρόντος και του μέλλοντος. Επειδή αυτο-

συνείδηση δεν υπάρχει, είναι αδύνατο να δημιουργηθεί και μια υποδομή κοινωνικής θεωρίας και πρακτικής: γιατί αυτή μόνο από συνειδητά άτομα μπορεί να πηγάσει, που ξέρουν να αντιλαμβάνονται στον κοινωνικό χώρο αυτό που συμβαίνει και όχι αυτό που φαίνεται. Ρωτήστε ένα άτομο του χώρου, τι σημαίνουν για το ίδιο έννοιες όπως: κίνημα, επαναστατικό υποκείμενο, εργασιακές σχέσεις, γραφειοκρατία και εξουσία. Το πολύ-πολύ να σας πει πως δεν τα "γουστάρει". Αλλά μην περιμένετε να σας πει για το πώς λειτουργούν, για το περιεχόμενό τους και πώς θα αλλάξουν. Γιατί αυτό είναι κάτι που απαιτεί γνώσεις, σκληρή δουλειά, οργάνωση και επαφή με τις ανάγκες του εξωτερικού κοινωνικού χώρου. Τι έχει γίνει απ'όλα αυτά; Η ονειακή κατάσταση μιας αλλοτριωμένης ταυτότητας έγινε η εύκολη λύση, αφού μια δημιουργική διεργασία νέων αξιών και προοπτικών είναι πάντα επίπονη.

Για τα άτομα του χώρου μέσα από την άγνοια και την έλλειψη συνειδητοποίησης η σχέση με τους εξωτερικούς κοινωνικούς χώρους —που υποτίθεται πως θέλουν (;) να επηρεάσουν και ν'αλλάξουν— παρέμεινε σε ένα επιθετικό σχήμα εκβιαστικού αχτιβισμού. Η ανικανότητα στο να αποκτηθούν κάποιες βάσεις και να δοθούν κάποιες προοπτικές οδήγησαν σε μια επιφανειακή συμπεριφορά η οποία, στην ανάγκη απόκτησης μιας ταυτότητας, έγινε η ψεύτικη θεαματική ταυτότητα που διαμορφώνεται από τις εξωτερικές εξουσιαστικές συνθήκες. Οι πραγματικές ανάγκες αντικαταστάθηκαν κι εδώ από ένα θέαμα, που σαν τέτοιο αποτελεί την όψη του ίδιου νομίσματος. Δεν είναι για παράδειγμα τυχαία η υιοθέτηση μιας συγκεκριμένης εξωτερικής εμφάνισης (πόσο αντισυμβατική είναι αλήθεια σήμερα μια λέτσεικ, φρικιάρικη εμφάνιση;) ή η "φανατική" υπεράσπιση του γκέττο των Εξαρχείων (λες κι ο κοινωνικός πόλεμος εδώ διεξάγεται), ούτε ο τραγικός και συνάμα απαράδεκτος χαρακτηρισμός της έκφρασης των προσωπικών απωθημένων σε εκτονωτικές καταστάσεις "βίας" σαν "πολιτική βία". Η έλλειψη βάσεων και κοινωνικών χώρων που θα μπορούσαν να απευθυνθούν, τους κάνει να περιστρέφονται γύρω από τον εαυτό τους, μέσα στον εξωπραγματικό χώρο των Εξαρχείων, γιατί αδυνατούν να προσφέρουν στον εαυτό τους κατά συνέπεια και στους άλλους προοπτικές.

Η ύπαρξη του "αναρχικού" χώρου σαν προσφορά μιας εναλλακτικής λύσης στα κοινωνικά προβλήματα, υπήρξε μια ψευδαίσθηση, γιατί απλούστατα ο χώρος δεν υπήρξε ποτέ αυτή η εναλλακτική λύση, εφόσον οι αντιφάσεις της εξουσιαστικής κοινωνίας αναπαράχθηκαν και σ'αυτόν και δεν ξεπεράστηκαν. Είναι αυτή η βασική αντίφαση που χαρακτηρίζει το χώρο: από την μια θέλησε να είναι μια εναλλακτική λύση, αλλά από την άλλη, μέσα από μια εξωπραγματική, μεταφυσική ύπαρξη και πρακτική, έγινε η εικόνα της διαστρεβλωμένης πραγματικότητας που επιζητεί να ανατρέψει.

Την ίδια μεταφυσική πρακτική και τις αντιφάσεις παρουσίασαν κι οι οργανωτικές προσπάθειες που έγιναν τον τελευταίο καιρό, που μάλλον σαν απελπισμένες κι άτοπες κινήσεις μπορούν να χαρακτηρισθούν. Παρόλο που υπήρξε μέσα απ' αυτές τις κινήσεις μια κριτική της όλης μέχρι τώρα πρακτικής

του χώρου, ούτε ξέφυγαν απ'αυτόν (τον τελευταίο καιρό ακούγαμε τους πάντες να βρίζουν τα Εξάρχεια κι όλο εκεί τους βρίσκαμε) κι ούτε ξεπέρασαν τη γραφειοκρατική νοοτροπία. Γιατί προσπάθησαν να οργανώσουν σ'ένα πιο κεντρικό σχήμα ομάδες που στην πλειοψηφία τους μόνο κατ'όνομα υπήρχαν ή δεν διέθεταν κάποιο συγκεκριμένο επίπεδο πρακτικής και αναφοράς, παρά μόνο κάποιες διάσπαρτες ιδέες που συγκροτούσαν το όλο πλαίσιο παρέμβασής τους. Η ανάγκη όμως της οργάνωσης προέρχεται από κάτι υπαρκτό, μέσα από το ίδιο το κίνημα που θα αποτελέσει την υποδομή για την θεωρία και την δράση. Αν οι ομάδες ουσιαστικά δεν υπάρχουν τι και πώς θα οργανωθεί; Πώς μπορεί να προκαθορισθεί εκ των προτέρων κάτι, που μπορεί να υπάρχει απλά σαν ιδέα αλλά όχι σαν πραγματικότητα, η οποία και μόνο θα καθορίσει τις συλλογικές ανάγκες και την πορεία;

Η ιδέα της δημιουργίας τοπικών ομάδων υπήρξε σε πρώτη φάση σαν σύλληψη για ένα πλαίσιο πολιτικού προσανατολισμού σωστή. Σαν μικροί οργανωτικοί πυρήνες θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για μια παρέμβαση στο χώρο δράσης. Κάτι τέτοιο δεν μπορεί βέβαια να περιορισθεί σε ένα επιφανειακό επίπεδο μ'ένα ταμπλώ ή κάποιες προκηρύξεις. Για να αποκτήσουν ουσιαστική σχέση με την πραγματικότητα του χώρου παρέμβασής τους, πρέπει να καθορίσουν αυστηρά ποιός είναι αυτός ο χώρος, με ποιά βάση και ποιά υλικό θα πραγματοποιηθεί αυτή. Αν λ.χ. θέλουν να δράσουν σε επίπεδο γειτονιάς, πρέπει να καθορίσουν τι σημαίνει αυτή, τι σημαίνει κάτοικος, ποιές είναι οι συνθήκες αναγκών και διαβίωσης κ.λ.π. Αν θέλουν να παρέμβουν στα σχολεία, να καθορίσουν τι σημαίνει ο θεσμός αυτός, ποιός είναι ο μαθητής κι ο δάσκαλος σήμερα, ποιές συνθήκες επικρατούν στην τάξη, τι υλικό προσφέρεται κ.λ.π.

Πρέπει λοιπόν να θιγούν άμεσα προβλήματα της σημερινής ζωής, που αγγίζουν τους άλλους στο πολύ άμεσο επίπεδο της καθημερινότητάς τους. Δεν σημαίνει τίποτα να μοιρασθούν κάποιες προκηρύξεις, π.χ. γενικά πάνω στην καταστολή, αν ο κόσμος δεν νοιώσει από αυτά που του προσφέρουμε, πώς η καταστολή επιδρά πάνω του καθημερινά και με κάποιο συγκεκριμένο τρόπο. Δεν ενδιαφέρει τον κόσμο αν στα Εξάρχεια πεφτει ξύλο με τους μπάτσους ή αν υπάρχουν αναρχικοί στις φυλακές, όταν δεν νοιώσει πως η καταστολή υπάρχει γύρω του και μέσα του με πολλές μορφές, πως τον ενοχλεί και τον κρατά ανικανοποίητο σε καθολικό επίπεδο.

Μια τέτοια δουλειά είναι κάτι που προϋποθέτει πολύ κόπο και υπευθυνότητα, αλλά αν οι ομάδες θέλουν να είναι τα σπέρματα μιας εναλλακτικής δραστηριότητας, πρέπει να το κάνουν. Και προπαντός να απαλλαγούν από την ανυπομονησία, να καλύψουν τους πάντες και τα πάντα. Αυτό είναι ουτοπία, αλλά όχι και η δράση που καθορίζει και προαναγγέλει τον ερχομό της κοινωνίας που ευαγγελίζονται.

Τελικά, απ'ότι φάνηκε, οι οργανωτικές προσπάθειες του τελευταίου χρόνου και οι αποτυχίες τους έγιναν άλλοθι για τις εσωτερικές αδυναμίες των ομάδων και για την αδυναμία να ξεπεραστούν αυτές. Τα λάθη μετατέθηκαν σε ένα μεταφυσικό